

פתרון בחינת בגרות תנ"ך

מספר יח"ל 2
מספר שאלון 1262
תאריך בחינה 6.1.22
כותבת הפתרון ישי בר-נר

פרק ראשון- סיפורי ראשית העולם והאנושות

1. א. (1)

הוכחה אחת מפרק ב' פסוקים א'-ג' לכך שסיפור הבריאה מסתיים בפרק א' פסוק ל"א: בסיפור הבריאה מתואר כיצד אלוהים בורא בכל יום דבר חדש ואילו ביום השבת המתואר בפרק ב' פסוקים א'-ג' מודגש כי ביום השבת לא ברא ה' דבר: "וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה." מכאן שסיפור הבריאה מסתיים בסיומו של היום השישי.

1. א. (2)

שתי הוכחות לכך ששיאו של מעשה הבריאה הוא היום השביעי:
- "וַיְכַלֵּהוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם" כלומר רק ביום השביעי הושלמה מלאכת הבריאה של השמים והארץ וכל מה שבתוכם. השלמה זו היא שיאה של הבריאה.
- "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ" רק היום השביעי קיבל ברכה וקדושה לזמן עצמו. בתפיסה של התנ"ך הקדושה היא המימד הגבוה ביותר המקרב את האדם לה'. מכאן ששבת היא השיא של מעשה הבריאה המביא אותו למקום הכי גבוה ונאצל.

1. ב. (1)

בספר שמות הנימוק למצוות השבת מתרכז בזיכרון מעשה בראשית של בריאת העולם בשישה ימים על ידי ה', וכמו שה' עבד שישה ימים ונח בשביעי כך גם אנו מצווים לעבוד שישה ימים ולנוח בשבת:
"כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ" (שמות פרק כ' פסוק י"א)

לעומת זאת בספר דברים פרק ה' הנימוק לשבת הוא: זכר ליציאת מצרים ומודגש בה ההיבט החברתי של מנוחת העבדים. שבת נועדה בכדי שהעבד מחוסר הזכויות שלך יוכל לנוח כמוך ובכך היא יוצרת שוויון בין האדונים לעבדים. כך ניתן לראות את יום השבת כביטוי ליציאת מצרים ששחררה את בני ישראל מעבדותם: "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך יהוה אלהיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוה יהוה אלהיך לעשות את יום השבת" (דברים פרק ה' פסוקים י"ד-ט"ו)

1. ב. (2)

על פי בראשית פרק ב' השבת נועדה לכלל נבראי העולם, לעומת זאת על פי שמות פרק כ' ודברים פרק ה', המתארים את מעמד הר סיני, השבת נועדה דווקא לבני ישראל ולא לעמים האחרים.

הסבר להבדל בין הכתובים האלה: בתחילה ה' רצה שכל הבריאה תהיה מבורכת ומקודשת בזכות יום השבת, אך בהמשך בגלל חטאי בני האדם הוא החליט לקחת רק עם אחד ולתת לו את הברכה והקדושה של השבת. כי שאר העמים עדיין לא ראויים לכך. הכוונה הייתה שעם ישראל ישפיע לטובה על שאר העמים וכך באחרית הימים הם כולם יזכו לברכה ולקדושה הזאת.

1. ג. (1)

על פי דברי דן פרת בקטע השבת תרמה לתרבות העולם:

- הגדרת זמן חדשה שלא נובעת מן הטבע של עונות השנה, אלא מצרכי האדם ליום מנוחה שבועי. לכן הוא קורא לה "זמן האדם".
- השבת מייצגת השקפה שוויונית קיצונית מבחינה חברתית לפיה לכולם מגיע לנוח יום אחד בשבוע, לרבות השכבות הנמוכות של העבדים. כלומר השבת תרמה לביסוס השקפת השוויון החברתי.

1. ג. (2)

על פי דברי פרת השבת נועדה לתרבות של כלל עמי העולם ולא רק לעם ישראל. דבריו עולים בקנה אחד עם הנאמר בבראשית פרק ב' פסוקים א'-ג'. היות ששם השבת מוזכרת ביחס לכלל הנבראים שנבראו בששת ימי הבריאה: "השמים והארץ וכל צבאם". כולם זוכים להנות מן הברכה והקדושה של יום השבת. בשלב זה עם ישראל כלל לא מוזכר.

2. א. (1)

- קין התנהג באופן פסול כלפי ה': כאשר ה' שאל אותו היכן הבל אחיו הוא לא התוודה אלא ענה בשקר: "לא ידעתי השמר אחי אנכי?"! בכך הוא גם מתחצף כלפי ה' ורומז לו: הרי אתה שומר כל הבריות אז מדוע אתה שואל אותי את השאלה הזאת?! מדוע אתה לא שמרת על הבל ומנעת ממנו להרצח? כלומר קין רומז לאשמת ה' בהירצחו של הבל.
- קין התנהג באופן פסול כלפי הבל אחיו: "יִקְרָם קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ" כלומר הוא תקף אותו והביא למותו.
- קין התנהג באופן פסול גם כלפי האדמה: בכך ששפך עליה את דמו של הבל. בכך הוא טימא את האדמה שדמו של הבל זועק ממנה: "קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה.". לכן ה' אומר לקין: "אֲרֹר אֶתְּהָ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ."

2. א. (2)

- הסבר הטענה שעונשו של קין נקבע על פי עקרון "מידה כנגד מידה": עונשו של קין לא ניתן באופן סתמי אלא העונש קשור לחטא שעשה: הוא שפך את דמו של הבל על האדמה וטימא אותה לכן עונשו יבוא מן האדמה: "אֲרֹר אֶתְּהָ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ." קין היה עובד אדמה אך כעת האדמה לא תוציא לו עוד דבר מתוכה.
- ביסוס שני מן הכתוב: קין רצח את הבל שהיה רועה צאן נודד לכן באופן של מידה כנגד מידה הוא עצמו ייאלץ להפוך לאיש הנודד ממקום למקום ולא יכול להתיישב במקום אחד: "נָע וָנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ."

2. ב. (1)

- בבראשית פרק ד' פסוק ז' אומר ה' לקין: "הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת רֶבֶץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאֵתָה תִּמְשָׁל בּוֹ."
- את דברי ה' לקין ניתן להבין כהצעה: ה' מראה לקין שיש לו שתי אפשרויות ומציע לקין לשלוט ביצר הרע שלו ולא לתת לו להכשיל אותו: "וְאֵתָה תִּמְשָׁל בּוֹ."
- את דברי ה' לקין ניתן להבין כאיום: ה' מאיים על קין שאם לא ייטיב את מעשיו היצר הרע ינסה להכשיל אותו יותר ויותר וכאילו יארוב על פתח ליבו וישתוקק להפיל אותו לחטא: "אִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת רֶבֶץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ."

2. ב. (2)

לדעתי ה' מדבר לקין באופן של דו משמעות מכיוון שאצל קין יש יצר טוב ויצר רע הנאבקים זה בזה. לכן ה' מצד אחד מאיים כדי להכניע את היצר הרע, ומצד שני מציע ומעודד את היצר הטוב לשלוט.

2. ג. (1)

בנוגע לעונש שנגזר על קין- הרוצח לא נענש בעונש חמור: קין לא מוצא להורג בשל הרצח של הבל, אלא רק נענש בכך שלא יוכל עוד לעבד את האדמה ויאלץ לנדוד ממקום למקום.
בנוגע למימוש העונש- העונש לא התקיים לבסוף:
קין נשא אשה והוליד בן. קין בנה עיר וניתן להבין כי שם התיישב באופן קבוע: "וַיֵּדַע קַיִן אֶת אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת הַחוֹן וַיְהִי בְנֵה עִיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חוֹן." כך ניתן להבין שקין לבסוף לא נדד.

2. ג. (2)

אני אינני מסכים עם עמדתו של א"ב יהושע.
נימוקים:

- בנוגע לעונש- עונש הנדודים איננו עונש קל אלא הוא סיכן את חייו של קין. זאת כפי שקין עצמו אומר לה': "הן גִּרְשֵׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵי אֶסְתֵּר וְהִיִּיתִי נֶעַ וְנָד בְּאֶרֶץ וְהָיָה כָּל מִצְאֵי יְהִרְגֵנִי."
- בנוגע למימוש העונש- קין קרא בכוונה לעיר כשם בנוך חנוך כדי להדגיש שהיא רק עבור חנוך (ומן הסתם עבור אימו של חנוך) אבל לא בעבור קין שיצטרך להמשיך ולנדוד. לכן נאמר הוא חי "בארץ נוד" כלומר בארץ בה נדד תמיד ללא מנוחה.

פרק שני נושאי הבחירה- על אהבה וחסד

3. א.

- ביסוס הטענה לפיה פסוקים א-ה מתארים חלום שחלמה הנערה:
- "עַל מִשְׁכְּבֵי בְּלִילוֹת." הנערה פותחת ומסבירה שכל מה שהיא מתארת הוא למעשה חלום שחלמה המיטתה בלילה.
 - התיאור של נערה מסתובבת לבדה בלילה בעיר איננו מקובל בימי התנך: "אֶקוּמָה נָא וְאֶסֹבְבָה בְּעִיר בְּשֹׁקִים וּבְרַחְבוֹת" לכן ניתן להסיק שזהו חלום ולא אירוע מציאותי.

ביסוס הטענה לפיה פסוקים א-ה מתארים אירועים שבאמת קרו לנערה:

- הנערה מתארת באופן מציאותי כיצד חיפשה בעיר בלילה ונתקלה בשומרי העיר: "מִצְאוֹנֵי הַשָּׁמָרִים הַסְּבִיבִים בְּעִיר"
- היא גם מתארת את השיחה שהייתה לה עם השומרים: "אֵת שְׁאֵהְבָה נְפָשִׁי רְאִיתֶם?"

3. ב. (1)

נקודות דמיון בין תיאור שנת הלילה של הנערה לתיאור שנת הלילה של שלמה:

- שניהם ישנים על מיטתם: "עַל מְשֻׁכְּבֵי בְּלִילוֹת... הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלֹשְׁלֵמָה"
- השינה של שניהם איננה שקטה: הנערה איננה שקטה כי היא מבקשת את אהובה ולא מוצאת אותו: "בְּקִשְׁתִּי אֵת שְׁאֵהְבָה נְפָשִׁי בְּקִשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו." השינה של שלמה איננה שקטה מפחד שמא מישהו ינסה להרוג אותו: "מִפְּחַד בְּלִילוֹת."

נקודות שוני בין תיאור שנת הלילה של הנערה לתיאור שנת הלילה של שלמה:

- הנערה פועלת לבדה להצגת מטרותיה ואילו סביב לשלמה ישנם שישים גיבורים השומרים עליו עם חרבות שלופות.
- הנערה אקטיבית בכך שיוצאת לרחובות העיר לחפש את אהוב ליבה ואילו שלמה המוקף בשומריו פסיבי.

3. ב. (2)

על פי ההשוואה לדעתי הנערה מוצגת באופן יותר חיובי כי היא הולכת בעקבות רגשות ליבה: "בְּקִשְׁתִּי אֵת שְׁאֵהְבָה נְפָשִׁי." גם כאשר היא לא מוצאת אותו היא איננה מוותרת היא מחפשת: "בְּשֻׁקִים וּבְרַחֲבוֹת" וגם שואלת את השומרים. גם כאשר היא מוצאת אותו היא פועלת באופן אסרטיבי למימוש האהבה ומביאה אותו לביתה כדי שיבקש את ידה בפני האמא של הנערה: "עַד שֶׁמְצָאתִי אֵת שְׁאֵהְבָה נְפָשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אֲרַפְנוּ עַד שֶׁהִבִּיאֲתִיו אֶל בֵּית אִמִּי וְאֶל חֶדֶר הוֹרְתִי."

לעומת זאת הכתוב כלל לא מתייחס לרגש האהבה של שלמה אלא רק לרגש הפחד המצריך להקיף אותו בשישים גיבורים שלופי חרב כדי לגונן עליו: "הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלֹשְׁלֵמָה שְׁשִׁים גְּבָרִים סְבִיב לָהּ מִגְּבָרֵי יִשְׂרָאֵל. כָּלֵם אֲחָזִי חָרֵב מְלַמְדֵי מְלַחְמָה אִישׁ חָרְבוֹ עַל יָרְכוֹ מִפְּחַד בְּלִילוֹת."

לסיכום הנערה מוצגת כאוהבת ואקטיבית במימוש האהבה, ואילו שלמה מוצג כפחדן וכפסיבי הנצרך לאחרים.